

De Machinerie

Commissieleden: Lars Brouwer, Miryam van Lier, Emjay Rechsteiner

Secretaris: Sanneke Huisman

Accounthouder: Saskia Kluitmans

Samenvatting

De Machinerie is een gezamenlijke aanvraag van FOTODOK, HIT (Hoogt in Transitie; voorheen 't Hoogt), De Maakruimte en het Nederlands Film Festival (NFF). De Machinerie is een nieuwe locatie in het Utrechtse Werkspoorkwartier waar beeldmakers en een divers publiek samenkomen. De voormalige Apparatenfabriek, het huidige Central Studios, wordt door de eigenaar Erfgoed Werkspoor Utrecht (EWU) en MONK Architecten getransformeerd tot modulair gebouw voor film en beeldcultuur. In het schetsontwerp zijn de volgende elementen opgenomen: een centraal plein dat flexibel kan worden ingezet (voor ontvangst en exposities), horeca, filmzalen en expositieruimte, werkruimtes (voor kernpartners evenals zzp'ers uit de creatieve sector en culturele ondernemers), de Media Maakruimte (voor onderwijs en experiment) en een buitenruimte. Diverse organisaties, makers en bedrijven uit de Utrechtse film- en animatiesector, waaronder, Frame Order, HAFFxKLIK, HKU, IMPAKT, INDYVIDEO en Job, Joris en Marieke, hebben aangegeven structureel of incidenteel onderdeel te worden van De Machinerie. Alle partijen zien meerwaarde in een gezamenlijk onderkomen dat kansen en mogelijkheden biedt op het vlak van presentatie, experiment en cross-over. De Machinerie is een vernieuwend concept op het gebied van film en beeldcultuur, gefundeerd op de pijlers presenteren, verbinden, ontplooiën en innoveren en gericht op liefhebbers van film en beeldcultuur in brede zin: van maker tot bezoeker, van professional tot student. De aanwezigheid van diverse faciliteiten, waaronder horeca, geeft uitdrukking aan de missie een levendige uitgaansbestemming te worden. De Machinerie heeft voor de kernpartners om verschillende redenen meerwaarde. Zo wordt er voorzien in nieuwe kantoren voor NFF, omdat de huidige niet meer voldoen aan de ARBO-vereisten en het NFF in het kader van talentontwikkeling en educatie behoefte heeft aan ruimte die de organisatie jaarrond kan gebruiken. Ook levert dit voldoende werkruimte op in de piek rondom en tijdens het festival en kan een deel van de werkplekken in de rustigere periodes worden verhuurd aan zzp'ers. Tijdens het festival is De Machinerie de hotspot van het festival. FOTODOK kan een oplossing vinden voor de beperkingen in de huidige locatie, met name op het gebied van exploitatie. De Machinerie biedt de mogelijkheid om per jaar meerdere exposities te realiseren en om samenwerking aan te gaan met de programmering van HIT. HIT kan, naast de filmprogrammering, een onderdak vinden voor vernieuwing en educatieactiviteiten. De Maakruimte is aangesloten omdat de gezamenlijke huisvesting veel kansen biedt voor de ontwikkeling van een vernieuwend concept op het gebied van maken en educatie.

De hier behandelde aanvraag is een doorontwikkeling van het concept 'APFA, playground voor film en beeldcultuur' (december 2018). EWU en MONK Architecten ontwikkelden hiervoor een gebouwconcept dat publieke toegankelijkheid en onderlinge samenwerking faciliteert. In samenwerking met Synarchis is een businesscase opgesteld die aantoont onder welke condities het concept van De Machinerie haalbaar is. In dit rapport wordt voor de organisatie van de beheerorganisatie gekozen voor de coöperatieve vereniging, waarbij een bestuur of directeur verantwoordelijk wordt voor de dagelijkse gang van zaken. De commissie houdt in dit advies de (voorlopige) criteria uit de cultuurnota 2021-2024 aan.

Artistieke kwaliteit

De commissie ziet potentie in de plannen, maar benadrukt tevens dat de artistieke kwaliteit van De Machinerie in deze ontwikkelfase onvoldoende kan worden beoordeeld. De Machinerie kan zich volgens de commissie ontwikkelen tot unieke aanbieder van film en beeldcultuur. De commissie spreekt vertrouwen uit in de expertise van de aangesloten partners. Wel adviseert ze hen een

stevige gezamenlijke artistieke visie te ontwikkelen. In de vervolgplannen ziet ze graag een hoger ambitieniveau en een concept dat duidelijk organisatieoverschrijdend is op diverse niveaus. Als gezamenlijke plek voor diverse organisaties op het gebied van film en beeldcultuur kan De Machinerie niet alleen een bijzondere positie innemen in de stad, maar ook in het nationale en internationale veld. Volgens de commissie is de slagingskans het grootst als structureel wordt samengewerkt. De Machinerie biedt zo ook de mogelijkheid dubbele taken te voorkomen door bepaalde activiteiten bij een van de partners, of bij de coöperatieve vereniging, neer te leggen. De functies van de individuele organisaties blijven zo behouden, maar kunnen in een nieuwe constellatie fungeren en meerwaarde creëren. Zo kan de ambitie van HIT om zich te ontwikkelen tot flagshipstore van nieuwe technologie in Nederland, tot gezamenlijke missie van De Machinerie worden gemaakt en binnen de coöperatieve vereniging worden belegd. Niet alleen de expertise van de kernpartners, maar ook die van de in het gebouw aanwezige culturele ondernemers, kan hieraan bijdragen. Het nastreven van een hoog artistiek niveau in gezamenlijkheid heeft invloed op het profiel en de individuele ontwikkeling van de organisaties, en vraagt om een herijking van de huidige functies en positie van de individuele organisaties. De commissie moedigt De Machinerie aan zich te ontwikkelen tot een plek voor animatie en nieuwe beeldtechnologie, maar mist hiervoor concrete invulling en focus in de uiteindelijke plannen. De commissie begrijpt dat het voor een duidelijke visie op het artistieke profiel gezien het tijdspad nog (te) vroeg is, maar adviseert de aangesloten organisaties desalniettemin te focussen en zich duidelijk in gezamenlijkheid te positioneren. De commissie adviseert de gemeente deze collectieve artistieke presentatie van de kernpartners meetbaar te maken, om zodoende de voortgang te kunnen toetsen aan vooraf vastgestelde randvoorwaarden. Tevens adviseert ze de gemeente een door de coöperatieve vereniging aan te stellen directeur te verplichten, en daar eveneens enkele randvoorwaarden voor vast te stellen (zie ook zakelijke kwaliteit).

Zakelijke kwaliteit

De commissie spreekt haar vertrouwen uit in de keuze voor de coöperatieve vereniging als organisatie- en rechtsvorm. Het gezamenlijk opereren als coöperatieve vereniging heeft consequenties voor zowel de individuele organisaties en De Machinerie als geheel. De commissie is enthousiast over De Machinerie als nieuw model binnen de cultuursector, maar signaleert tevens dat een project van een dergelijke omvang vraagt om heldere afspraken. Deze verantwoordelijkheid ligt bij de deelnemende partijen. De commissie adviseert de gemeente hierin te sturen, heldere ijkmomenten in te bouwen en concrete wensen te formuleren. De Machinerie slaagt alleen als het concept integraal onderdeel wordt van de activiteiten én de begroting van de deelnemende organisaties. De commissie raadt de gemeente aan de voortgang ieder jaar te evalueren. Ze adviseert modellen op te stellen om de organisatieoverschrijdende betrokkenheid van de kernpartners te kwantificeren, en consequenties te verbinden aan onderprestatie. Dit draagt bij aan de operationele zelfstandigheid van de organisatie als geheel. Tevens adviseert de commissie de gemeente dit te borgen in een persoon, een daadkrachtige (tijdelijke) directeur met voldoende mandaat die de coöperatieve vereniging naar een hoger plan tilt en zorgdraagt voor richtinggevende verbinding. De commissie adviseert de gemeente hiervoor middelen beschikbaar te stellen. Tot slot ziet de commissie een risico in de opzet van de horeca; een externe horeca uitbater kan mogelijk beperkingen opleggen aan de mogelijkheden in het pand. Ze adviseert De Machinerie heldere afspraken te maken met de toekomstige uitbater.

Betekenis voor de stad

De Machinerie brengt kennis, expertise en publiek van FOTODOK, HIT, De Maakruimte en NFF samen onder een dak. De hiermee gecreëerde plek voor beeldcultuur is uniek in Utrecht; de betekenis voor de stad is volgens de commissie evident. Ook de samenwerking tussen de diverse Utrechtse partijen is van toegevoegde waarde voor het aanbod in de stad - en daarbuiten. De commissie adviseert organisaties en gemeente zich gezamenlijk in te zetten op de ontwikkeling voor

een plek voor beeldcultuur met paraplufunctie, waarbij de deelnemende kernpartners complementair zijn en samen een grote organisatie met landelijke allure vormen.

Inclusiviteit

De Machinerie spreekt een divers publiek aan, veelal dankzij de brede inzet van educatie. De nieuwe locatie, buiten het centrum, biedt uitdagingen voor het behoud van het huidige publiek van de kernpartners, maar creëert ook mogelijkheden voor het bereiken van een nieuw, divers publiek. De commissie heeft vertrouwen in de expertise van de kernpartners op dit vlak, gezien de behaalde resultaten met hun programmering in de stad en de samenwerkingen met onder meer wijkcultuurhuizen. Ze moedigt de kernpartners aan dit te vertalen naar een stevig concept voor De Machinerie als geheel, en zich actief in te zetten voor het behoud van hun huidige publiek.

Stimuleren van creatief vermogen

De vier deelnemende organisaties zetten zich duidelijk in voor educatie; het is voor alle partijen reeds een natuurlijke functie. De samenwerking tussen de kernpartners biedt kansen voor een breed educatieaanbod op alle niveaus in het onderwijs. Dankzij de brede expertise van de kernpartners kan De Machinerie zich, mogelijk in samenwerking met theater- en filmhuis De Lieve Vrouw in Amersfoort, tevens ontwikkelen tot regionale *educatiehub*. De Machinerie kan zo inspelen op de landelijke behoefte aan een plek voor mediawijsheid. De commissie raadt de kernpartners aan educatie gezamenlijk vanuit de coöperatieve vereniging neer te zetten.

Ontwikkelruimte

Dankzij de diversiteit van de kernpartners is ruimte voor talentvolle makers volgens de commissie goed geïncorporeerd in de ambities van De Machinerie. Alle stadia van educatie, voor onderwijs, jong talent en professionals, zijn in de plannen gedekt. De Machinerie is een laagdrempelig platform voor een breed publiek, maar biedt dankzij de labfunctie ook ruimte voor experiment. Het uitgangspunt om met De Machinerie een plek te creëren om talent in de stad Utrecht te behouden vindt de commissie waardevol. Het feit dat De Machinerie het brede publiek, studenten en professionals aanspreekt, past bij de ambities en zorgt voor een goed gebruik van de mogelijkheden van het gebouw. De ontwikkelfunctie van De Machinerie als *animatiehub* en maakplek vindt de commissie op dit moment echter nog onvoldoende doordacht. De commissie onderschrijft het belang van deze functie, maar wijst erop dat een uitgewerkt plan van belang is als De Machinerie op het gebied van animatie een lacune wil opvullen. De kernpartners kunnen elkaar aanvullen en functies samenvoegen en een gezamenlijke functie binnen de coöperatieve vereniging beleggen. Een heldere positionering en ondernemende grondhouding zijn hierbij van belang. De commissie adviseert een centraal aanspreekpunt vanuit De Machinerie aan te stellen om deze expertise gemeenschappelijk aan te bieden. Tevens is het ondernemerschap van deze ontwikkelfunctie nog onderbelicht. De commissie ziet mogelijkheden voor een verdienmodel, aangezien er exclusieve expertise aanwezig is.

Conclusie

De commissie is positief over de voorgelegde plannen voor De Machinerie, hoewel deze nog in de ontwikkelfase verkeren. De Machinerie is een unieke kans op het gebied van publiek-private samenwerking en sluit aan bij de ambities en ontwikkeling van Utrecht. De commissie spreekt haar vertrouwen uit dat de organisaties (kernpartners en EWU) dit naar een hoger plan kunnen tillen, en De Machinerie kunnen ontwikkelen tot centrum voor film en beeldcultuur in Utrecht met landelijke uitstraling. Zo wordt De Machinerie meer dan een bedrijfsverzamelgebouw. Ze raadt FOTODOK, HIT, De Maakruimte en NFF aan een gezamenlijke visie te ontwikkelen en meer focus aan te brengen. Een contextanalyse en het duidelijk formuleren van welke functies en activiteiten worden

aangetrokken en afgestoten zijn hierbij van belang. Op zakelijk vlak constateert de commissie enkele risico's. Het ontbreekt in de huidige plannen aan een gedeelde gezamenlijke ambitie. Tevens vindt de commissie het noodzakelijk dat er een directeur van de coöperatieve vereniging wordt aangesteld die de gezamenlijkheid van de kernpartners binnen De Machinerie realiseert, functies belegt bij de kernpartners en kritische reflectie organiseert. Aangezien dit binnen de huidige begroting niet mogelijk is, adviseert ze de gemeente hiervoor een aanvullend budget beschikbaar te stellen, voorzien van prestatieverplichting.